

УДК 355.588:347.132.15

В. А. Кобко,
кандидат історичних наук, помічник начальника по роботі з персоналом,
Інститут державного управління у сфері цивільного захисту
В. О. Тищенко,
кандидат наук з державного управління, учений секретар,
Інститут державного управління у сфері цивільного захисту

ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ І НАСЕЛЕННЯ ДО ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

V. Kobko,
candidate of historical sciences, helper of chief, on work with a personnel,
An institute of state administration is in the field of civil defence
V. Tischenko,
candidate of sciences from state administration, scientist secretary,
An institute of state administration is in the field of civil defence

ABOUT OPTIMIZATION AND IMPROVEMENT OF SYSTEM OF PREPARATION OF LEADING COMPOSITION OF SERVICE OF CIVIL DEFENCE AND POPULATION TO ACTIONS IN EXTRAORDINARY SITUATIONS

Досліджено систему підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

About optimization and improvement of system of preparation of leading composition of service of civil defence and population to actions in extraordinary situations.

Ключові слова: цивільний захист, надзвичайна ситуація, навчання, підвищення кваліфікації, керівний склад, населення.

Key words: civil protection, extraordinary situation, studies, in-plant training, leading composition, population.

ВСТУП

Безпека людини, її життя і здоров'я Конституцією України визнано найвищою соціальною цінністю. Кожен громадянин України має конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Глобальний розвиток людської цивілізації, крім позитивних надбань, породив чисельні загрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави. Значне місце серед цих загроз займають небезпеки техногенно-природної сфери. Багато з них у тій чи іншій мірі притаманні й Україні [1; 4]. У зв'язку з цим велика роль у забезпеченні техногенної та природної безпеки відводиться системі підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розглянути проблеми з реалізації міжгалузевої складової системи підвищення кваліфікації і шляхи оп-

тимізації та удосконалення системи підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питання оптимізації та удосконалення системи підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях досліджується такими вченими, як: О.В. Альбошій, С.О. Андреев, М.В. Болотських, П.Б. Волянський, В.П. Зосімов, В.П. Садковий, О.О. Труш, А.В. Терент'єва, А.В. Ушаков [4; 5; 7; 8], але питання оптимізації та удосконалення системи підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях ще не досліджені у повному обсязі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Головною метою підвищення кваліфікації керівного складу цивільного захисту та навчання населен-

ня є своєчасне і систематичне оновлення, поглиблення спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання певних функцій, удосконалення професійних знань і підвищення практичної готовності органів управління, сил Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ) до дій щодо реалізації державної політики у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та формування здатності людини в умовах особистих та колективних дій подолати фактори, які завдають шкоду або загрожують життю, здоров'ю та призводять до значних збитків та втрати майна.

Реалізацію міжгалузевої складової системи підвищення кваліфікації керівних, управлінських кадрів та фахівців, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту покладено на Інститут державного управління у сфері цивільного захисту та Мережу територіальних курсів, навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності (далі — Мережа курсів, центрів) [6], а системи підготовки населення покладалася — на місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, керівників підприємств, установ та організацій при постійному наданні їм консультативно-методичної допомоги з боку курсів, центрів.

Навчання населення діям в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру повинно забезпечуватись системою його підготовки і здійснюватись за відповідними групами, які обумовлені необхідним для їх представників обсягом знань, умінь і навичок, а саме:

- керівний склад цивільного захисту та інші управлінські кадри і фахівці, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту;
- працівники, які зайняті у сфері виробництва та обслуговування;
- непрацююче населення (дорослі громадяни, що не зайняті у сфері виробництва та обслуговування);
- студентська, учнівська молодь та вихованці дошкільних навчальних закладів.

Проблеми з реалізації міжгалузевої складової системи підвищення кваліфікації полягають у наступному:

- щорічна фактична кількість слухачів, які повинні проходити підвищення кваліфікації за цільовим призначенням у сфері цивільного захисту (функціональне навчання) в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту та у Мережі курсів, центрів, нижче запланованої, що свідчить про недостатньо вимогливе ставлення до цього питання керівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних органів управління ДСНС в регіонах, на яких законодавчими та іншими нормативно-правовими актами покладено забезпечення виконання цих питань;

- навчання студентської та учнівської молоді з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності у навчальних закладах поступово зводиться нанівець, тому що кількість навчального часу на ці дисципліни постійно скорочується. Затверджені МОН у травні 2002 року та погоджені МНС змістовні частини галузевих стандартів вищої освіти підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста та бакалавра щодо гуманітарної, соціально-економічної та екологічної освіти, освіти з безпеки життя і діяльності людини й охорони праці у навчальний процес не впроваджені у зв'язку з низькою виконавчою дисципліною окремих вищих навчальних закладів;

- не реалізовано передбачену постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 874 "Про удосконалення системи підготовки перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту" можливість створення місцевими органами виконавчої влади та органами

місцевого самоврядування міжрайонних курсів на засадах комунальної власності для обслуговування міст і районів, які не віднесено до груп з цивільної оборони, що надало б можливість розширення мережі навчально-методичних установ у відповідному регіоні для збільшення рівня охоплення навчанням, а також покращення підготовки керівного, управлінського складу і фахівців та навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях [3];

— низька забезпеченість навчальних закладів, установ, що здійснюють підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту та об'єктів господарської діяльності, на яких здійснюється навчання населення, навчальною матеріально-технічною базою, табельним майном та обладнанням для практичної підготовки особового складу формувань, незадовільне утримання колективних засобів захисту та навчально-матеріальної бази;

— на регіональному та місцевому рівні через низьку виконавську дисципліну та зниження контролю за організацією навчання населення засобам захисту в разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організацією тренувань необгрунтовано скорочується кількість практичних занять, повільно оновлюються тематичні експозиції з пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та удосконалення об'єктової навчально-матеріальної бази з цих питань;

— строки проведення навчань і тренувань часто необгрунтовано переносяться, плани розробляються формально і з запізненням, особливості регіонів і територій практично не враховуються;

— в окремих регіонах відсутні консультативні пункти з питань цивільного захисту органів місцевого самоврядування.

Для досягнення ефективного вирішення завдань з підготовки керівного складу цивільного захисту та інших управлінських кадрів і фахівців повинна діяти єдина система навчання, основними завданнями якої є:

- забезпечення безперервності, єдності і поступовості з обов'язкового вивчення громадянами України основних засобів захисту і дій у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру;

— надання керівному складу цивільного захисту та іншим управлінським кадрам і фахівцям, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, а також аварійно-рятувальних служб необхідних знань, умінь і навичок, які забезпечують здатність посадових осіб компетентно і відповідально виконувати функції управління техногенною і природною безпекою населення, територій та об'єктів господарської діяльності, впроваджувати технології, спрямовані на зменшення ризиків виникнення і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій та їх ліквідацію;

— вивчення основних засобів захисту від надзвичайних ситуацій працівниками, які зайняті у сфері виробництва та обслуговування, та територій з урахуванням специфіки робочих місць, набуття практичних вмінь щодо використання засобів індивідуального захисту і сприяння проведенню рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації аварійної ситуації на об'єкті, оволодіння відомостями, передбаченими планами реагування (цивільного захисту), локалізації і ліквідації аварій (катастроф) щодо правил поведінки і дій у разі виникнення надзвичайної ситуації на об'єкті господарської діяльності, навичками з надання першої допомоги потерпілим;

— отримання мінімально достатніх відомостей для населення, не зайнятого у сфері виробництва та обслуговування про стан безпеки за місцем проживання з ура-

хуванням ризику виникнення техногенних загроз та стихійного лиха, заходів щодо усунення і мінімізації їх наслідків, засобів інформування і оповіщення населення, порядку укриття його в захисних спорудах цивільного захисту, забезпечення засобами індивідуального захисту та дій під час проведення евакуації, засвоєння елементарних навичок з використання (виготовлення) засобів індивідуального захисту (простіших засобів захисту) та надання першої медичної само- та взаємодопомоги;

— надання студентам вищих навчальних закладів необхідного обсягу знань з питань цивільного захисту для виконання ними певних функцій з їх обов'язків на первинних посадах відповідної галузі, а учням та вихованцям середніх та дошкільних навчальних закладів — мінімально достатнього та необхідного рівня компетенції для безпечного перебування їх в навколишньому середовищі.

Реалізацію цих завдань може бути забезпечено за рахунок:

- підготовки керівного складу:
- підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації за професійними програмами;
- навчання за програмами підвищення кваліфікації цільового призначення у сфері цивільного захисту у навчальних закладах, установах підвищення кваліфікації;
- навчання за програмами підготовки на об'єктах господарської діяльності;
- у ході тренувань і навчань, навчально-методичних, спеціальних зборів;
- при підготовці працівників, які зайняті у сфері виробництва та обслуговування:
- навчання у складі невоєнізованих формувань ЦО за програмами загальної і спеціальної підготовки на об'єктах господарської діяльності та у навчальних закладах, установах підвищення кваліфікації;
- у складі навчальних груп працівників, які не входять до складу невоєнізованих формувань;
- при проведенні навчань, тренувань;
- при підготовці непрацюючого населення:
- навчання за програмою підготовки з ЦО за місцем проживання, а також за допомогою заходів просвітницько-інформаційної роботи та пропаганди знань серед населення з питань захисту та дій у надзвичайних ситуаціях;
- при підготовці студентської, учнівської молоді та дітей дошкільних навчальних закладів:
- навчання за навчальними програмами підготовки з безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у закладах середньої, професійно-технічної та вищої освіти;
- при проведенні "Днів ЦО" у мережі загальної середньої та професійно-технічної освіти та "Тижнів безпеки дитини" у мережі закладів дошкільної освіти;
- у мережі позашкільних закладів та дитячих рухів з рятувальної справи та безпеки життєдіяльності;
- при участі у навчаннях-тренуваннях з ЦЗ (ЦО);
- створення навчально-матеріальної бази навчальних закладів, установ і об'єктів господарської діяльності, що відповідає сучасним вимогам, оснащення їх технічними засобами навчання, пристроями і обладнанням;
- забезпечення дієвого контролю за виконанням завдань цивільного захисту з боку відповідних підрозділів урядового органу державного нагляду у сфері цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовано основні проблеми з реалізації міжгалузевої складової системи підвищення кваліфікації.

2. Доведено, за яких дій може бути впроваджена реалізація завдань з підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

3. Визначено, що навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється: за місцем роботи — працюючого населення; за місцем навчання — дітей дошкільного віку, учнів та студентів; за місцем проживання — непрацюючого населення [2].

4. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за відповідними професіями, спеціальностями (спеціалізаціями), освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями здійснюються навчальними закладами цивільного захисту, що утворюються відповідно до законодавства та є закладами державної форми власності. Крім того, Положення про підготовку керівних кадрів потребує внесення змін та оновлення [2].

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кодекс цивільного захисту України. — Київ, 2012. № 5403-VI.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 874 "Про удосконалення системи підготовки перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту".
4. Зосімов В.П., Садковий В.П., Ушаков А.В. Управління та організація діяльності у сфері цивільного захисту. — Харків, 2006.
5. Альбошій О.В., Больських М.В., Кулешов М.М. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. — Харків, 2009.
6. Осипенко С.І., Іванов А.В. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту. — Київ, 2008.
7. Публічне управління: виклики XXI століття. Збірник тез XIII Міжнародного наукового конгресу 21—22 березня 2013 р. — ХарPI НАДУ "Magistr". — Харків 2013 р.
8. Матеріали 14 Всеукраїнської науково-практичної конференції рятувальників 26—27 вересня 2012 р. Київ 2012 р.

References:

1. Konstituciya Ukraini // Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini (VVR). — 1996. — № 30. — St. 141.
2. Kodeks civil'nogo zaxistu Ukraini. — Kiiv, 2012. № 5403-VI.
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 26 lipnya 2001 roku № 874 "Pro udoskonalennya sistemi pidgotovki perepidgotovki ta pidvischennya kvalifikacii kerivnix kadriv i faxivciv u sferi civil'nogo zaxistu".
4. Zosimov V.P., Sadkovii V.P., Ushakov L.V. Upravlinnya ta organizaciya diyal'nosti u sferi civil'nogo zaxistu. — Xarkiv, 2006.
5. Al'boschii O.V., Bol'ts'kix M.V., Kuleshov M.M. Osnovi upravlinnya v organax i pidrozdilax MNS Ukraini. — Xarkiv, 2009.
6. Osipenko S.I., Ivanov A.V. Organizaciya funkcional'nogo navchannya u sferi civil'nogo zaxistu. — Kiiv, 2008.
7. Publichne upravlinnya: vikliki XXI stolittya. Zbirnik tez XIII Mizhnarodnogo naukovogo kongresu 21—22 bereznia 2013 r. — HarPI NADU "Magistr". — Xarkiv 2013 r.
8. Materiali 14 Vseukrains'koi naukovo-praktichnoi konferencii ryatuvаль'nikov 26—27 veresnya 2012 r. Kiiv 2012 r.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013 р.